

ნაციონალ-სოციალისტური უმართლობის დაბრუნებით დასჯა*

პროფესორი (ემერიტუსი), სამართლის დოქ., საპატიო დოქ. (თსუ) *ჰაინერ ალვარტი*,
იენის ფრიდრიხ-შილერის უნივერსიტეტი

I. წინასიტყვაობა

ეს სტატია, რომელიც გერმანიისთვის აქტუალურ საკითხს, კერძოდ, ბრალეული შერაცხვის ფუნდამენტურ პრობლემას, ეხება, ეძღვნება *ბერნდ ჰაინრიხს*, კოლეგიური ურთიერთობიდან გამომდინარე. ჩვენი გზები რამდენჯერმე გადაიკვეთა იენისა და თბილისის უნივერსიტეტებში, აგრეთვე ბერლინსა და ტუბინგენში აკადემიური და ადმინისტრაციული თანამშრომლობის ფარგლებში. ჩვენ გვაერთიანებს აკადემიურ სფეროში პარტნიორობის ჩამოყალიბების ღირებული გამოცდილება. ამ პროცესში მნიშვნელოვანი როლი ჰქონდათ ასევე ჩვენს ქართველ პარტნიორებს კოლეგებს, სტუდენტებსა და დოქტორანტებს. ამიტომ გულწრფელი მადლობა მინდა გამოვხატო *ბერნდ ჰაინრიხისა* და აღნიშნული პარტნიორობის ყველა სხვა მონაწილის მიმართ. ამ სტატიის თემასთან დაკავშირებით კი ვიმედოვნებ, რომ ის იუბილარის ინტერესის სფეროში მოექცევა იმის გამო, რომ, ერთი მხრივ, ჩვენს დარგში მნიშვნელოვანია, შერაცხვისა და სისხლის სამართლის სწავლებასთან მიმართებით შემუშავდეს დღევანდლობასთან შესაბამისი თანამიმდევრული ზოგადი დოქტრინები და, მეორე მხრივ, *ბერნდ ჰაინრიხმა*, როგორც ცნობილია, სისხლის სამართლის ზოგად ნაწილში შეიმუშავა სათანადო სახელმძღვანელო, რომელიც სამართლიანად იმდენად წარმატებულია, რომ მისი ახალი გამოცემების მუდმივი გამოშვება ხდება.

II. სტატიის უკეთ გასაგებად განკუთვნილი განმარტება

დღესდღეობით ხშირად ციტირებული „*Zeitenwende*“ (ეპოქის ცვლილება) არღვევს ძველ რწმენას ევროპაში. ამ ფაქტის საზოგადოებრივი შეხედულებების

ბიდან განდევნა უკვე ნაკლებ სავარაუდოა. ახალი პერსპექტივის გათვალისწინებით, რომელიც, უპირველეს ყოვლისა, ინტელექტუალური განვითარების დიდ შესაძლებლობებს გვთავაზობს, არავითარ შემთხვევაში არ მსურდა, საკითხის განხილვა წმინდა თეორიულ-აბსტრაქტული მსჯელობით (ე.წ. *Glasperlenspiel*) დამეწყო, არამედ მსურს, თავიდანვე „საკითხის შუაგულს“ (*in medias res*) შევხებო: მნიშვნელოვანია, სისხლის სამართლის აზროვნება გარე გავლენებისგან გათავისუფლდეს და მისი ძირეული განახლება მოხდეს. სტატიაში მოცემულია ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მაგალითი იმის საჩვენებლად, რომ სისხლის სამართლის პრაქტიკაში გამოყენება ხშირად საზოგადოებასა და მედიაში დამკვიდრებულ არალეგიტიმურ მოლოდინებზე არის დამოკიდებული, რაც აუცილებლად უნდა დაიძლიოს; მაგალითად, ისმება შეკითხვა: შერაცხვის თეორიის თვალსაზრისით საერთოდ დასაბუთებულია თუ არა ის ფაქტი, რომ გერმანიაში ხდება საკონცენტრაციო ბანაკების „ჩვეულებრივი“ პერსონალის ნაციისტური მკვლელობების ჩადენისთვის გასამართლება, რომლებიც სასამართლო დარბაზში როლატორებით ან შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის განკუთვნილი ეტლებით შედიან და განსასჯელის ამპლუაში ასე წარდგებიან მაშინ, როცა მსგავსი რამ არ მომხდარა იმ დროს, როდესაც ამ ადამიანთა თაობა ჯერ კიდევ რეალურად არსებობდა და თითქმის გამქრალი არ იყო? აღსანიშნავია, რომ ეს სასამართლო პროცესები ეხება არა ინდივიდუალურად დადასტურებულ დანაშაულებრივ ქმედებებს, არამედ საკონცენტრაციო ბანაკებში მეტ-ნაკლებად „ნეიტრალური“ საქმიანობის განმახორციელებელ პირებს, მაგალითად, ბანაკების მეთაურთა მდივნებს, რომლებიც ბევრ სხვა ისეთ ადამიანთან (მაგალითად, შუცშტაფელის მცველებთან) ერთად მუშაობდნენ, რომელთა უმეტესობა დიდი ხანია გარდაცვლილია. შეიძლება ითქვას, რომ დღეს ანტინაციისტური ბრძოლის სინდრომის ტოტალურობაში ბუნდოვანი მოსაზრებები ვლინდება. აუცილებელია, ეს დაუყოვნებლივ შე-

* სტატია გერმანულიდან თარგმნა ჟურნალის სამუშაო ჯგუფის წევრმა, *მარია ტურავამ*.

წყდეს და ამის ნაცვლად გაგრძელდეს შერაცხვისა და განსჯის მიმართ საუკუნეების განმავლობაში შექმნილი მგრძობელობის უკომპრომისო განვითარება.

შეიძლება გვეფიქრა, რომ განსახილველი სისხლის სამართლის თვალსაჩინო სასამართლო პროცესები დღეს ცოცხალი დებატების საგანი იქნებოდა. თუმცა, რეალურად, ეს პირიქით ხდება. მათ არა მხოლოდ, ზოგადად, მხარს უჭერენ, ინონებენ ან ტაბუს ადებენ, არამედ ბოლო დროს ისინი ანალოგიების ამოსავალ წერტილადაც იქცა. მეორე მსოფლიო ომის დროს მოქმედი ტყვეთა არაადამიანური ბანაკები (ჰოლოკოსტის უნიკალურობის მიუხედავად, რომელიც სხვა შემთხვევაში ყოველთვის მთავარ კრიტერიუმად არის დასახელებული) აშკარად უნდა გაიგივდეს ზემოხსენებულ საკონცენტრაციო ბანაკებთან. ბოლოდროინდელ (2022 წლის აგვისტოს) პრესაში შეიძლება წავიკითხოთ, რომ ბერლინის პროკურატურას სურს, დამამძიმებელ გარემოებაში ჩადენილი განზრახვი მკვლელობის დახმარებისთვის გაასამართლოს ვერმახტის 98 წლის ყოფილი ჯარისკაცი, რომელიც გარკვეული პერიოდის განმავლობაში საბჭოთა სამხედრო ტყვეების დაცვაში მონაწილეობდა. სისხლის სამართლის პროცესის გამართვა, რომელიც ვერმახტის ბანაკების ისტორიულ პირობებს შეისწავლის, სრული სიახლე იქნებოდა. მართალია, ჩემთვის დეტალურად ცნობილი არ არის ის გარემოებები, რომლებსაც პროკურატურის მისწრაფებები ეფუძნება, მაგრამ, ჩემი აზრით, არსებობს გარკვეული მინიშნებები იმის თაობაზე, რომ შერაცხვის სტრუქტურების შერბილებამ, რასაც საკონცენტრაციო ბანაკების დღევანდელი დაგვიანებული სასამართლო პროცესები ეფუძნება, შეიძლება „მოკლე ჩართვა“ გამოიწვიოს, რაც აჩენს იმის შიშს, რომ სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპის მნიშვნელოვანი ხელყოფა კვლავ მოხდება.

საკონცენტრაციო ბანაკის პერსონალის წინააღმდეგ გამართულ „განტევების ვაცის“ იმ სასამართლო პროცესებში (Sündenbockprozesse) არსებული უაღრესად საინტერესო პასუხისმგებლობის პრობლემა, რომლებმაც ინდივიდუალური და კოლექტიური შერაცხვის ელემენტების კომპლექსური ურთიერთგადაკვეთის გამო მთავარი შინაარსი დაკარგა, დეტალურად და კრიტიკულად პირველად განვიხილე Juristenzeitung-ში (77. Jahrgang, 2022, Heft 14, გვ. 715-722) გამოქვეყნებულ სტატიაში „Straf-

prozess im stahlharten Gehäuse der Vergangenheit“. ამ სტატიაში კი მსურს, რომ იმავე პრობლემატიკას Juristenzeitung-ის სტატიის დაწერიდან თითქმის უწყვეტი დროის რეჟიმში სხვაგვარად დავუბრუნდე. იმის გათვალისწინებით, რომ მე თეზისებს ისე ვახმოვანებ, როგორც, ასე ვთქვათ, მარტოსული ხმა უდაბნოში, ჩემ მიერ თემისადმი განვითარებულმა მეორე მიდგომამ (რომელიც, როგორც აღმოჩნდება, სრულიად განსხვავებულია), შეიძლება გაზარდოს არგუმენტების დამაჯერებლობის ერთიანი ძალა. ვეთანხმები ნიცშეს, რომელიც თავის ნაშრომში „Menschliches, Allzumenschliches“ (Band II von 1886) უთითებს: „კარგია საკითხის ზედიზედ ორნაირად წარმოჩენა და ამ გზით მისთვის მარჯვენა და მარცხენა ფეხის ბოძება. მართალია, სიმართლეს შეუძლია ერთ ფეხზედაც დადგეს, მაგრამ ის ორი ფეხით გაივლის და იმოგზაურებს.“ შესაძლოა, ჩემ მიერ ამ სტატიით მეორეჯერ გამოთქმულ სიმართლეს აღმოაჩნდეს იმის უნარი, რომ მან კიდევ უფრო მეტი მხარდამჭერი მოიპოვოს.

ამრიგად, მე ამ სტატიაში „Recht und Zeit“-ის ფართო თემატიკიდან ვირჩევ მოკლე სამეცნიერო ნაშრომის ფორმას, რომელიც, ბუნებრივია, უფრო მეტად ზედმიწევნით აქ ვერ ჩამოყალიბდება. ერთი მხრივ, საქართველოს ცვალებადი ისტორიისა და, მეორე მხრივ, გერმანიის წარსულის დაძლევის მრავალწლიანი პროცესის გათვალისწინებით ჩემი მიზანია ქვეყნის საზღვრებისა და წმინდა სამართლებრივი პუბლიკაციების მიღმა ფილოსოფიური, სამართლებრივი და პოლიტიკური მიმართულებით ცოდნის გაღრმავებისა და სინამდვილის მოწყობის ინტერესების რეალიზება. ბუნებრივია, აუცილებელია, რომ ადამიანმა მიატოვოს აზროვნების ჩვეული კონსტრუქციები, ე. წ. დისკურსის პოლიციელები პენსიაზე გაუშვას და ნაყოფიერი გარემო ხელახლა გამოიკვლიოს, რათა ის მომზადებული შეხედეს 2022 წელს გერმანიაში სამართლიანად გამოცხადებულ „Zeitenwende“-ის გამოწვევებს. ამ სტატიაში ვგეგმავ, კანტის სამართლის სწავლებისგან შთაგონება მივიღო და 1797-1798 წლების „ზნეობის მეტაფიზიკიდან“ („Metaphysik der Sitten“) სამი მონაკვეთით ვიხელმძღვანელო. ამით კი მარადიული ნაცისტური თემების შესახებ საუბარი სამუდამოდ უნდა დასრულდეს (ყოველ შემთხვევაში, ჩემი გადმოსახედიდან). გრძელვადიან პერსპექტივაში ეს მხოლოდ ხელს უშლის გონივრულ განვითარებას.

III. კანტი პირველ მონაკვეთთან მიმართებით: ხალხის მასა უნდა შენარჩუნდეს!

კანტი გაუნადგურებელია. მან, ვისაც სურს, ისწავლოს და შეიყვაროს აზროვნება, უნდა შეისწავლოს კონიგსბერგელი ფილოსოფოსის ნაშრომი. ცნობისმოყვარე მკითხველს სუნთქვა ეკვრება, როდესაც ხვდება მისი სამართლებრივი სწავლების შემდეგ ფრაგმენტს: „მაშასადამე, ყოველი მკვლეელი, ვინც მკვლელობას ჩაიდენს, ბრძანებას გასცემს ან თანამონაწილეა, აგრეთვე უნდა მოკვდეს.“ ამის შემდეგ ის მსჯელობს იმის შესახებ, რომ თუკი დანაშაულში მონაწილეთა რიცხვი იმდენად დიდია, რომ არსებობს იმის საფრთხე, მათი გასამართლების შედეგად სახელმწიფოს აღარ ჰყავდეს ქვეშევრდომები, სიკვდილით დასჯის ნაცვლად სხვა სასჯელი უნდა დანესდეს, კერძოდ, უნდა მოხდეს სასჯელის იმგვარი ფორმის გამოყენება, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელი იქნება „ხალხის მასის შენარჩუნება“.

ისმება შეკითხვა: იყო თუ არა კანტი წინასწარმეტყველი, რომელმაც განჭვრიტა გერმანული პრობლემა, რომელიც ჰორიზონტს ბევრად მოგვიანებით დააბნელებდა? ცხადია, ფრიც ბაუერისთვის (1903-1968 წლები), რომელიც ჰესენიდან ლეგენდარული გენერალური პროკურორი და 1960-იან წლებში ფრანკფურტში აუშვიცის სასამართლო პროცესების ინიციატორი იყო, გადამწყვეტი ვერ იქნებოდა კანტის მიერ კედელზე გამოსახული „სასაკლაოს სპექტაკლი“, ე. ი. გერმანიის „ხალხის მასის“ არსებითი შემცირება. თუმცა ნაციონალ-სოციალისტური სახელმწიფოს დასრულების შემდეგ, რომლის მიერ ჩადენილ მასობრივ მკვლელობებშიც უამრავი ადამიანი აქტიურად თუ პასიურად მონაწილეობდა, მას არ სურდა, შესაბამის პირებს პასუხისმგებლობისგან მარტივად დაეღწიათ თავი. ის მტკიცედ მიიჩნევდა, რომ მკვლელები და თანაბრალეული პირები, რომლებმაც უმართლობის წინაშე მდუმარე საზოგადოებაში მეტ-ნაკლებად უპრობლემოდ შეძლეს ინტეგრაცია, – ყველა, ვინც რაიმე ფორმით „სიკვდილის მექანიზმის“ ნაწილი და მთლიანი სისტემის მცირე ბორბალი იყო, უნდა გასამართლებულიყო.

სამწუხაროდ, ეს ამბიციური პროგრამა პრაქტიკულად ვერ განხორციელდა. წმენდის მასშტაბური ტალღა რეალურად არასოდეს მომხდარა.

მასობრივი განადგურებისა და საკონცენტრაციო ბანაკების შემთხვევაშიც კი, რომელთა მკაფიო სივრცობრივი შემოფარგვლა შესაძლებელი იყო, მართლმსაჯულების სისტემისთვის საკმარისი არ აღმოჩნდა ის გარემოება, რომ კონკრეტული პირი გარკვეული პერიოდის განმავლობაში დადასტურებულად განეკუთვნებოდა საკონცენტრაციო ბანაკის პერსონალის ნაწილს და მის თვალწინ, თუმცა არა მისი ბრძანებით, ტყვეთა ხოცვა ხორციელდებოდა. არასწორ დროს არასწორ ადგილას ყოფნა და ადამიანთა მიმართ მტრული პროფესიის იქ განხორციელების ბოროტი ფაქტი (მაგალითად, შუცშტაფელის წარმომადგენელი საგუშაგო კომპოზიციის საკმარის მიზეზად მიაჩნდა, რომ ცალკეულ მკვლელებს ან საკონცენტრაციო ბანაკის სხვა თანამშრომლებს ბანაკში ჩადენილი დანაშაულები ინდივიდუალურად შერაცხოდათ. თუმცა, ზოგადად, პროკურორები უფრო მეტად შეზღუდული ხასიათის მიდგომას იყენებდნენ. ყოველდღიურ ტიპურ დანაშაულებთან გამკლავების წესის მიხედვით, ისინი ითხოვდნენ პუნქტობრივ დასკვნებს კონკრეტული მკვლელობის შემთხვევის შესახებ. მტვერმოკიდებულ პირად საქმეებში პირის უბრალოდ ქალაქში მოხსენიება მკვლელობის ბრალდების ამოსავალ ნერტილად მიჩნევისთვის საკმარისი არ იყო. კონკრეტული ფაქტების ძიების მაგალითები გვხვდება ფრანკფურტში ჩატარებული აუშვიცის პროცესების პირველ გადაწყვეტილებაში. მასში გამამტყუნებელი განაჩენის წინაპირობის სახით დეტალურად არის აღწერილი, თუ ბრალდებული თავის მსხვერპლებს როგორ უბიძგებდა გაზის კამერისკენ, რათა პროცესი დაეჩქარებინა და შეძლებისდაგვარად მეტი ადამიანი ამ სასტიკი გზით მოეკლა.

სულ რაღაც ათი წლის წინ, როცა საზოგადოებაში ნაცისტური მკვლელები თითქმის აღარ დარჩნენ (რადგან ისინი სიბერით გარდაიცვალნენ), ბაუერის გაგებით, საგნისადმი შეხედულება შეიცვალა. სამართლებრივმა სახელმწიფომ, მედიამ და მსხვერპლებმა დაიწყეს დევნის მექანიზმებისა და შურისძიების სურვილის რამდენიმე, კერძოდ, დარჩენილი ინდივიდების მიმართ ამოქმედება. აღნიშნული ინდივიდები დანაშაულის ჩადენის დროს, ბუნებრივია, ჯერ კიდევ ძალიან ახალგაზრდები იყვნენ და მათ დაბალი თანამდებობები ეკავათ. ამასობაში კი მათ უკვე მიაღწიეს ე. წ. ბიბლიურ ასაკს (მეტისმეტად დიდ ასაკს). ყოველ შემთხვევაში, იმ

საშინელი ტექნიკის კონტროლის ბერკეტები მათ ხელში არ ყოფილა. ცოტა ხნის წინ ნოირუპინის მიწის სასამართლომ 101 წლის მამაკაცს ხუთი წლით თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯა 1942 წლიდან 1945 წლამდე საქსენჰაუზენის საკონცენტრაციო ბანაკის მცველად ყოფნის გამო. პრესაში ახლახან გავრცელებული ინფორმაციის თანახმად, ბრალდებული განაჩენს ეწინააღმდეგება და გასაჩივრების მექანიზმს იყენებს. მორალური თვალსაზრისით, ჩემი შეხედულებით, სიკვდილით დასჯასა და 100 წელზე უფროსი ასაკის მამაკაცისთვის ხუთ წლამდე თავისუფლების აღკვეთის დღესდღეობით ბუნდოვნად აღქმული გარემოებების გამო მისჯას შორის დიდი სხვაობა არ არის, რასაც *კანტის* ზემოხსენებული მსჯელობაც ეხება. დღევანდელი ზოგადი განწყობებისგან განსხვავებით, მე ვერ ვხედავ ისეთ საფუძველს, რომელიც ვინმეს შესაძლებლობას მისცემდა, ნაცისტური უმართლობის სისხლის-სამართლებრივი დასჯის ამგვარი ინსცენირებით ეამაყა.

ამ შემთხვევაში უფრო შესატყვისი სირცხვილის გრძნობა იქნებოდა, რადგან იმედგაცრუებული შთამომავლობა აშკარად სწორად მიიჩნევს, რომ მან სამართლიანობის ყოველგვარი მოსაზრების უგულებელყოფით ბოლო წამებში შური უნდა იძიოს რამდენიმე „ბაბუასა“ და „ბებიაზე“. საკუთარი რისკის გარეშე და თავიანთი წინაპრების წარუმატებლობის გამოუაშკარავებლად ისინი შურს იძიებენ იმის გამო, რომ მათმა წინაპრებმა *ჰიტლერისგან* თავის დაღწევა ვერ შეძლეს; ისინი თვლიან, რომ ვალდებული არიან დანაშაულებრივი გერმანული წარსულის გამო ინოვაციური ინტელექტუალური პოტენციალი გამოუყენებელი დატოვონ. ნუთუ დღევანდელი დამსჯელი საზოგადოება (ყოველ შემთხვევაში, ამ კონტექსტში) არასწორად არ იმართება იმ არაცნობიერი მოტივით, რომ ის ვალდებულია შური იძიოს წარსული თუ ახლანდელი მემარჯვენე ძალადობის ყველა ფორმაზე, რადგან დღევანდელი რეალური პრობლემების მოგვარების პროცესში რაღაც პროგრესი ძნელად მიიღწევა და სანაცვლოდ ადამიანებს „უწევთ“, არასათანადო მორალური ქულების მიღების მცდელობებს გამუდმებით მიმართონ? თუ სისხლის სამართლის ღრმა ფსიქოლოგიური კრიტიკის ისტორიას განვიხილავთ, ბუნებრივია, ნამდვილ დაცინვად შეიძლება მივიჩნიოთ ის გარემოება, რომ კრიტიკა, რომლის მთავარი გმირებიც იძულებული იყვნენ,

ნაცისტური რეჟიმის დროს ემიგრაციაში წასულიყვნენ, ფაქტობრივად ყოფილი შუცშტაფელის წევრების სასარგებლოდ გამოიყენება. თუმცა სწორედ სამართლებრივი სახელმწიფოს თავდაცვისუნარიანობის გამოვლინება არის ის ფაქტი, რომ მან არა მხოლოდ გაუძლოს ასეთ პროვოკაციულ ინტერპრეტაციებს, არამედ მათგან საჭირო დასკვნებიც გამოიტანოს და სათანადოდ იმოქმედოს.

IV. კანტი მეორე მონაკვეთთან მიმართებით: ბოლო გემმა დიდი ხანია, კუნძული დატოვა!

კანტი არ იყო მხოლოდ ბევრი გერმანული სამომავლო საბედისწერო მოვლენის წინასწარმეტყველი. ის სხვა საკითხებთან ერთად სამართლიანობის გულმხურვალე ექსპერტიც იყო; მაგალითად, 1797-1798 წლების სამართლის სწავლებიდან მისი ე. წ. კუნძულის მაგალითი დღესაც ფართო ინტერესს იწვევს, კერძოდ: თუ რომელიმე კუნძულის მცხოვრებებმა გადანყვიტეს, დატოვონ კუნძული და მთელს მსოფლიოში გაიფანტონ, „ციხეში მოთავსებული ბოლო მკვლეელი წინასწარ უნდა იქნეს დახვრეტილი, რათა ყველამ მიიღოს ის, რაც თავისი ქმედებით დაიმსახურა, და სისხლისმიერი ბრალი არ დარჩეს იმ ადამიანებთან, რომელთაც არ მოუთხოვიათ ამ დასჯის პროცესის განხორციელება. სხვა შემთხვევაში ისინი შეიძლება მართლმსაჯულების ამ საჯარო დარღვევის მონაწილედ იქნენ მიჩნეული“.

საკონცენტრაციო ბანაკის დამნაშავეთა დღესდღეობით განხორციელებული სისხლისსამართლებრივი დევნა *კანტის* კუნძულის მაგალითს თავდაყირა აყენებს: დღევანდელი ფენომენი არ გულისხმობს იმას, რომ საზოგადოებას თითქოს „ბოლო ამოსუნთქვამდე“ სამართლიანობის ერთგულად დარჩენა სურდეს. ეს პროცესი სინამდვილეში არის იმის მცდელობა, რომ ბოლო, ჯერ კიდევ ხელშესახები „მკვლელების“ მეშვეობით ეპოქალური მარცხისა და გადაულახავი უსამართლობის რელატივიზაცია მოხდეს. მარცხი და უსამართლობა კი იმაში მდგომარეობს, რომ ომის შემდგომმა საზოგადოებამ ბევრი მკვლეელი და ჯალათი პრაქტიკულად ხელშეუხებელი დატოვა; მაგალითად, „აუშვიცის ბულატრის“ შემთხვევაში, რომელსაც ბანაკის მსხვერპლთა ძვირფასი ნივთების მართვა ევალებოდა.

ბოდა და ძალიან გვიან, 2015 წელს, ლუნებურგის მინის სასამართლომ ოთხი წლით თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯა, საგამოძიებო პროცესი დიდი ხნით ადრე საერთოდ შეწყდა და პირის გასამართლება ისე მოხდა, რომ ფაქტობრივი საფუძვლები არც 2015 წლისთვის შეცვლილა. ამრიგად, „სისხლისმიერი ბრალი“ გარდაუვალად რჩება „ხალხზე“, რომელიც ათწლეულების მანძილზე ირჩევდა სისხლისსამართლებრივი დევნის განუხორციელებლობის ანუ პასიური უსამართლობის გზას. „სამართლებრივი ცუნამი“, ფრიც ბაუერის მოთხოვნების გაგებით, გერმანელებისთვის არასოდეს აზვირებულა.

აღნიშნული პროცესი დღეს ვეღარ გამოსწორდება გერმანიაში, რომელსაც უკვე სრულიად განსხვავებული შემადგენლობა აქვს და რომელიც ნაცისტური მკვლელებისგან უმეტესწილად განტვირთულია ბუნებრივი მიზეზებით. სახელმწიფო და საზოგადოება იმის ერთობლივი მცდელობით, რომ ნაცისტური რეჟიმიდან დარჩენილი ბოლო პირები იმისთვის გამოიყენონ, რათა თავიანთი თავისა და მსოფლიო საზოგადოების წინაშე დაგვიანებით საკუთარი თავის რეაბილიტაცია მოახდინონ, მხოლოდ ახალ ბრალს იღებენ თავიანთ თავზე და ამტკიცებენ, რომ წარსულიდან საერთოდ ვერაფერი ისწავლეს. „სისხლისმიერი ბრალი“, რომელიც ჩვენზე მომაგრებული რჩება, შურს იძიებს: **(1)** იმით, რომ შთამომავლობას ჯერ კიდევ სჯერა, რომ მას შეუძლია გარკვეულ ფარგლებში ისეთი რამის გამოსწორება, რაც ვერასოდეს გამოსწორდება; **(2)** იმით, რომ დღეს ჩვენ არ ვართ სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპების ერთგული, არამედ ჩვენი შეფერხების შესაძლებლობას ვაძლევთ იმ წარსულს, რომლისთვისაც ჩვენ არ ვართ პასუხისმგებელი და რომელსაც ჩვენ (ყოველ შემთხვევაში, როგორც საზოგადოება) არც უნდა გავუმკლავდეთ და ვერც გავუმკლავდებით; **(3)** იმით, რომ არ გვაქვს უნარი, ყურადღება უპირატესად აქტუალურ პრობლემებს მივაპყროთ, რადგან ჩვენ ძირითადად მხოლოდ უკან ვიყურებოდით და პოლიტიკური მიკერძოების გამო ფიქრი დაგვაზინყდა; **(4)** იმით, რომ, ჩვენი მოსაზრების საპირისპიროდ, უკვე დიდი ხანია, ჰიტლერის დამარცხება აღარ შეგვიძლია.

„სისხლისმიერი ბრალი“ არის და დარჩება იქ, სადაც ის ყოველთვის იყო, კერძოდ, ჩვენს წინაპრებთან. ამ „სისხლისმიერ ბრალს“ ჩვენ თვითონ ვაძლევთ შესაძლებლობას, დღესაც იბატონოს ჩვენზე. მართალია, ფრიც ბაუერის მემკვიდრეობით

სწორ დროს არსებობდა შესაძლებლობა, მომხდარიყო თანამედროვეობის განტვირთვა და ამავედროულად გასამართლებულიყო ბევრი მთავარი დამნაშავე, თანამონაწილე და მიმდევარი, მაგრამ ეს შესაძლებლობა საბოლოოდ ათწლეულების წინ დაიკარგა. დღეს ამ მხრივ ვეღარაფერი გაკეთდება. არ არსებობს გემი, რომლითაც ადამიანები სუფთა სინდისით დატოვებენ კანტის კუნძულს და ახალი ნაპირებისკენ გაეშურებიან. შესაბამისად, ამჟამინდელი საკონცენტრაციო ბანაკების სასამართლო პროცესები ძირეულად ენინააღმდეგება თანასწორობისა და სამართლიანობის პოსტულატებს, როგორც ეს შემოთავაზებულია კანტის კუნძულის მაგალითში სახელმწიფო ქმედებებისთვის. სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელებასა და განუხორციელებლობას შორის მერყეობის პროცესში დევნის ორგანოები სამარცხვინო შერჩევითობის წინაშე აღმოჩნდნენ, რაც ურთიერთწინააღმდეგობას იწვევს. ეს ურთიერთწინააღმდეგობა თავისთავად უკვე საკმარისია იმისთვის, რომ დღეს მიმდინარე პროცედურებს ჩრდილი მიადგეს და მათი სამართლებრივი ლეგიტიმაცია ეჭვქვეშ დადგეს. შესაძლებელია ისეთი თეზისის ჩამოყალიბებაც, რომ დევნის ასეთი არათანმიმდევრული, ნაწვალევი პოლიტიკის გამო სახელმწიფოს სამართლებრივი მოთხოვნა სასჯელთან მიმართებით (*Strafanspruch*) უკვე დიდი ხანია, აღარ არის განხორციელებადი.

თუმცა აუცილებელი არ არის, სისხლის სამართლის შეფასება შევაჩეროთ მართლმსაჯულების სისტემის მიმართ გამოთქმულ კრიტიკაზე ე.წ. *venire contra factum proprium*-თან მიმართებით (ურთიერთსაწინააღმდეგო ქცევის აკრძალვა). პირველ რიგში, შერაცხვის შესაძლო დროის პერიოდი განუხორციელებლობის არგუმენტისგან დამოუკიდებლად ისედაც დიდი ხანია, გავიდა. ბაუერმა თავისი „პატარა ბორბლის“ ფილოსოფიით თავის დროზე მიზანს მოახვედრა. თუმცა დღეს უკვე აღარ არსებობს საჭირო კოლექტიური შერაცხვისა და შესაბამისი პოტენციური გასამართლების კომპონენტები. აღარც „საკონცენტრაციო ბანაკების კოლექტიური ორგანოები“ არსებობს და აღარც ის ინდივიდები არიან ცოცხალი, რომლებმაც ისინი შექმნეს და მასობრივ მკვლელობებს ხელი შეუწყვეს. სისხლისსამართლებრივ დევნას (მათ შორის, როგორც მუქარასა და სიმშვიდის დარღვევას მრავალი ყოფილი ნაცისტისათვის) სოციალური მიზანი ექნებოდა ომისშემდგომ სცენარში, მაგრამ

დღეს უკვე ვეღარ მოხდება იმავე შედეგის გამოწვევა. იმის გათვალისწინებით, რომ „პატარა ბორბლების“ გასამართლებასთან მითითებით დღეს ხშირად ყურადღების იმ გარემოებაზე გამახვილება სურთ, რომ რეალური დანაშაული, რასაკვირველია, თავად საკონცენტრაციო ბანაკის არსებობა იყო, სწორედ ამის გამო არის გაუმართლებელი ცოცხლად დარჩენილი 100 წლის ასაკის ადამიანის, როგორც „განტევების ვაცის“, განსასჯელის სკამზე დასმა, აგრეთვე ასეთი ადამიანების ოჯახების სახელმწიფო მეურვეობისადმი ფაქტობრივი დაქვემდებარება. შესაბამისად, საკონცენტრაციო ბანაკების აქტუალური სასამართლო პროცესები სრულიად მოკლებულია საღ აზრს, მაგრამ არავის სურს, ეს შეამჩნიოს, რადგან ყველას სჯერა, რომ ტაბუს მიღმა უნდა დაიმალოს, ამასთანავე, ვერავინ ბედავს მთელი ბიბლიოთეკების წინააღმდეგ წერას.

ინდივიდუალური შერაცხვის არსებობის პირობებში, რომელიც გამოიყენა, მაგალითად, ზემოხსენებულმა ნორუეჟიის მინის სასამართლომ, არ არსებობს ბაუერის პასუხისმგებლობის თეორიით გათვალისწინებული კონკრეტული, ქეშმარიტად კოლექტიური კონტექსტუალობა. შესაბამისად, ბანაკში ჩადენილი მკვლელობის საკონცენტრაციო ბანაკის სათანადო პერსონალის საქმიანობისთვის ფუნდამენტური შერაცხვა დღეს აღარ ხდება. ის, ასე ვთქვათ, ერთხელ და სამუდამოდ „ხანდაზმულია“. სისხლის სამართლის კოდექსის იმ დებულებას, რომელიც ადგენს, რომ დამამძიმებელ გარემოებაში ჩადენილი განზრახი მკვლელობა ხანდაზმულობას არ ექვემდებარება, ამ კონტექსტში როლი ვერ ექნება. ამდენად, ის გარემოება, რომ ცალკეული სასამართლო პროცესები აბსოლუტურად შეუფერებელ დროს (ხანდაზმულობის ვადისგან დამოუკიდებლად) მიმდინარეობს, თავისთავად მნიშვნელოვან სამართლებრივ შედეგებს იწვევს.

V. კანტი მესამე, ბოლო მონაკვეთთან მიმართებით: ყურადღება! ადამიანის ღირსება და სამართლიანობა!

არცთუ იშვიათად ყურადღება მახვილდება იმ გარემოებებზე, რომ ბრალდებულმა ყველაფერი თავის თავზე არ უნდა იწვნოს, არავის სურს მო-

ხუცი მამაკაცის ან ქალის ციხეში ჩასმა, რათა ის იქ გარდაიცვალოს, ამის ნაცვლად, მთავარია, მართლმსაჯულების დუმის ჯაჭვი საჯაროდ დასრულდეს და ჯობია, სასამართლო დარბაზში ნაცისტური რეჟიმის მსხვერპლებთან დაპირისპირებისა და გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანის შემდეგ მსჯავრდებული დაუყოვნებლივ შეწყალებულ იქნეს. შესაბამისად, ბრალდებული განიცდის მუტაციას და ბოლოს საკონცენტრაციო ბანაკის ერთგვარ სამუზეუმო ნანგრევად გადაიქცევა ისე, თითქოს შესაძლებელია ანმეოს დისკურსულ წესრიგში დაფუნდებული შერაცხვის აქტით მისი კონკრეტული ბუნებრივი პიროვნებიდან აბსტრაქტულ იურიდიულ პირად გარდაიქმნა.

ამ კონტექსტში კიდევ ერთხელ, ბოლოჯერ განვიხილოთ კანტის მოსაზრება: ფილოსოფოსი უარყოფს ფარისეველთა დევიზს, რომლის მიხედვითაც, „უმჯობეს არს ჩუენდა, რაათა ერთი კაცი მოკუდეს ერისათჳს, და არა ყოველი ნათესავი წარწყმდეს.“ [უმჯობესია ერთი კაცი მოკვდეს ხალხისთვის, ვიდრე მთელი ხალხი დაიღუპოს.] (იოანეს სახარება, 11:50). ის ყურადღებას ამახვილებს იმ გარემოებაზე, რომ როდესაც სამართლიანობა ნადგურდება, ადამიანების დედამიწაზე ცხოვრებას აზრი ეკარგება. თუმცა მაინც უაღრესად უსამართლოა და სამართლიანობისა და ადამიანური ღირსების აშკარა შელახვაა თითქოს დიდი მნიშვნელობის პოლიტიკური მიზნებისთვის ისეთი ადამიანის მსხვერპლად შეწირვა და მისთვის სახელმწიფო სასჯელის დაწესება, რომელიც სამართლებრივი პირობების არარსებობის გამო არ ან აღარ შეიძლება დასჯილ იქნეს. ზემოხსენებული „აუშვიცის ბულალტერი“, როგორც ცნობილია, ოთხწლიანი თავისუფლების აღკვეთის დაწყებამდე 96 წლის ასაკში გარდაიცვალა.

ის ფაქტი, რომ სიმართლე და სამართლიანობა არ ნადგურდება, დღესდღეობით, უპირველეს ყოვლისა, მოითხოვს იმას, რომ იურისტი ზოგადად ცდილობდეს, ჰერმენევტიკული კომპეტენციები აქტიურ მოქმედებაში დატოვოს და სავარაუდო ექსპერტის ცოდნით გარკვეულ მნიშვნელობას ანიჭებდეს თავის პროფესიულ განცხადებებს პრიმიტიული სასიგნალო ენისა თუ უბრალო ფესტიკულაციის მიღმა. კანტი როგორც ნორმატიულად, ისე ფაქტობრივად ნაკლებ სავარაუდოა, ეთანხმებოდეს იმ მოსაზრებას, რომ მართებულია 101 წლის ასაკის პირის სიკვდილით დასჯა, რომელიც 80 წლის წინ საკონცენტრაციო ბანაკის მცველი

იყო, – რათა მისი დღევანდელი თანამოქალაქეები ნაციონალ-სოციალიზმს კიდევ ერთხელ არ დაუბრუნდნენ.

აბსურდულია ისრების ნაცისტური რეჟიმის მემარჯვენე ძალადობიდან დღევანდელი ნეონაცისტების მემარჯვენე ძალადობის მხარეს მარტივად გადატანა და სისხლის სამართლის პროცესების მიმდინარეობის, მოცულობისა და სტრუქტურის ამ მემარჯვენე ძალადობის წინააღმდეგ განხორციელებული, სავარაუდოდ ხანგრძლივი ბრძოლისადმი დაქვემდებარება. მიუხედავად იმისა, რომ მემარჯვენე ექსტრემიზმი, რასიზმი და ანტისემიტიზმი (ისე, როგორც სექსიზმი, ქსენოფობია, კოლონიალიზმი და სხვა) გერმანიისთვის მართლაც განგრძობით საფრთხეებს განეკუთვნება (რაც ნებისმიერ შემთხვევაში ექვემდებარება კონიუნქტურის რყევებს, თუმცა ძირითადად ყოველთვის იყო და არსებითად იგივე რჩება), ისინი, რასაკვირველია, ვერ შემიცირდება იმ გარემოების გამო, რომ სისხლის სამართლის პროცესები (რომლებიც აუცილებლად სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპს ეფუძნება) ახლა სრულად იშლება და დროისა და სივრცის მხრივ შეზღუდულია. მან, ვინც მხარს უჭერს ცალკეული ბრალდებულების, ყოფილი თუ ამჟამინდელი ნაცისტების სამართლებრივი საზოგადოებისგან „კვაზი“ ამორიცხვას, რათა პროცესი გაიხსნას და კონკრეტული ინტერესებისთვის იქნეს გამოყენებული, უკვე დაკარგა სამართლებრივი საფუძველი და დაუდევრად გვერდი აუარა „საშინაო დავალებას“, რომელიც რეალურად უნდა შესრულდეს.

შეიძლება ეს ყველაფერი კეთილი განზრახვით ხდებოდეს, მაგრამ კეთილი განზრახვა, რომელიც მხოლოდ თავისი თავის მიმართ არის სამართლიანი (რა საბაბითაც და რა დროსაც არ უნდა ხდებოდეს ეს), პოტენციურად ზრდის საფრთხეს, რომ „მთელი ერი“ ხელახლა „გაფუჭდეს“. წარსულის გახსენების კვალდაკვალ უნდა ვაღიაროთ წინა მცდელობების გარკვეული კონტრპროდუქტიულობა, რომლებიც „სწორი აზროვნებისკენ“ იყო მიმართული. აღიარებულ უნდა იქნეს ის ფაქტიც, რომ ხანგრძლივი მე-20 საუკუნის მეორე ნახევარში და მის ბოლოს დაიკარგა არა მხოლოდ ცივილიზაციის განვითარების დიდი შესაძლებლობები, არამედ, ამასთანავე, ბოროტებამ, რომლის დამხობაც ერთხელ და სამუდამოდ სურდათ, უეცრად შტურმისებურად გაიღვიძა. ნაცისტურ უმართლობასთან გამკლავება

გერმანიის ისტორიაში არასოდეს ყოფილა წარმატებული და, მით უფრო, დღეს ის ასეთი ვეღარ გახდება.